

KIRJALLISUUTTA / BOOK REVIEWS

Laulettu teologian lähteiltä

Hilkka Seppälä, *Ortodoksisen kirkkolaulun teologia*. Toim. Seija Lappalainen. *Acta musicologica byzantino-fennica* 2. Joensuu: Suomen bysanttilaisen musiikin seura ry. 2018, 214 s.

Ortodoksisen kirkkolaulun teologia on ainutlaatuinen teos niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin kirkkomusiikin tutkimuksessa. Yli 200-sivuinen kirja keskittyy laulamisen ja kirkkolaulun olemuksen, tehtävän ja päämäärän tarkasteluun Raamatun, ortodoksisen kirkon tradition ja bysanttilaisten musiikillisten käytäntöjen valossa.

Teosta voi pitää kirkkomusiikin professori emerita Hilkka Seppälän tähänastisesta tuotannosta monisyisimpänä ja hioutuneimpana. Useat aiemmissa julkaisuissa jo esiintyneet teemat ovat saaneet entisestäänkin syvyyttä, ja tuloksena on johdonmukaisesti etenevä, sisällöltään rikas, ilmaisultaan kiteytynyt kokonaisuus, mistä kiitos myös Seija Lappalaisen asiantuntevalle toimitustyölle.

Ortodoksisen kirkkolaulun teologian kymmenessä luvussa tarkastellaan muun muassa laulamista Raamatun kuvausten perusteella ja laulun tapojen kehitystä itäisen kristinuskon historiassa. Oman osuutensa muodostaa ihmisen ja luomakunnan laulun merkityksen pohdinta, johon nivoutuu myös viimeisen luvun laaja katsaus enkelten lauluun kirkkolaulun esikuvana. Soitinten teologia -luvussa tuodaan esiin perusteet ortodoksisen kirkon kielteiselle suhtautumiselle soitinmusiikkiin ja toisaalta soittimille annetut merkitykset vertauskuvina ja Raamatussa. Sanakeskeisyyden periaatetta kirkkolaulussa käsitellään muun muassa sanalla luomisen, kielten kuin lukemisen ja laulamisen suhteen osalta. Ajan pyhittämisen yhteydessä tarkastellaan vuorokauden jumalanpalvelusten ja kirkkovuoden kierron laullista rytmittymistä. Ortodoksisen kirkkolaulun perusta, oktoekhos- eli kahdeksansävelmistöperiaate, on Seppälälle ominaiseen tapaan keskeisellä sijalla niin lukusymboliikan kuin musiikillisen järjestyksenkin kannalta, ja tässä yhteydessä käsitellään myös neumikirjoitusta kirkkolaulun asuna.

Seppälän teoksen päälähteinä ovat Raamatun tekstit, kirkon opettajien kirjoitukset ja raamatuntulkinnat sekä liturgiset tekstit. Lähteiden luku ei perustu historialliskriittiseen tarkasteluun vaan pyhillä teksteillä on kyseenalaistamaton totuusarvo. Toisinaan lähteistä tehtyihin tulkintoihin kaipasi hieman lisää perusteluja, esimerkiksi kun viitataan Lemekin vaimoilleen lausumiin sanoihin (1. Moos. 4:23–24) ”ihmisten ensimmäisenä lauluna”.

Laulamisen käsite ulottuu tarkastelussa tyypillisesti itse ”musiikin” ulkopuolelle: ääni yleensäkin rinnastuu usein lauluun, ja runomuotoisuus ymmärretään tekstin laulullisuuden todisteena. Käsitellessään laulua ihmisen keinona lähestyä Jumalaa Seppälä tuo esiin kirkon ymmärryksen laulamista ”kaikkena Jumalan mielen mukaisena toimintana”.

Kun ihminen tekee syntiä, hän poikkeaa melodiasta ja laulaa väärin. Kreikan-kielisen jumalanpalvelustekstin sana ”rikkomus” onkin sanatarkasti käännettyä ”melodiasta poikkeaminen”. Kun lauletaan väärin, rikotaan Jumalan antamat ”musiikilliset” so. oikeat kristinuskon mukaiset elämänohjeet.

Laulaminen on siis toimintaa, jolla ylläpidetään luomakunnan järjestystä. Hyvä järjestys, joka itsessään on ortodoksiselle teologiselle ja liturgiselle ajattelulle ominainen ihanne, korostuu Seppälän teoksessa monessa kohdassa. Kirkkolaulua, jumalanpalveluksia, kahdeksansävelmistöä ja neuminotaatiota ohjaavat säännöt turvaavat niiden säilymisen muuttumattomina.

Ortodoksisen kirkkolaulun teologia julistaa kirkkolaulun merkitystä yksilön, kirkon ja koko luomakunnan elämässä. Laulu on erottamaton osa kirkon jumalanpalvelusta ja sen tehtävä, ilmaisu ja jopa kirjoitusmuotokin voidaan ymmärtää pyhänä.

Laulamisen keskeisyys ortodoksisessa kirkossa ei ole vain kaunis fraasi, vaan lähtökohta luomakunnan ja Luojan välisen vuorovaikutuksen, ennen muuta jumalanpalveluksessa tapahtuvan kommunikoinnin, ymmärtämiseen. Kirkkomuusikolle Seppälän teos tarjoaa laajan ”todistusaineiston”, johon nojata niin musiikillisessa opetustyössä kuin niissä tilanteissakin, joissa kyseenalaistetaan kanttorin, kuorojen tai kirkkomusiikkikoulutuksen merkitys kirkon ydintoiminnalle. Teoksen soisi kuluvan myös kirkon hallinnossa toimivien ja strategioita pohtivien, jumalanpalveluksia toimittavien ja niissä laulavien ja rukoilevien ihmisten, kuten myös ortodoksisesta perinteestä yleensäkin kiinnostuneiden käsissä.